

ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ

Липецький ліцей

Подільської міської ради Подільського району Одеської області

Всеукраїнська краєзнавча експедиція учнівської молоді
«Моя Батьківщина – Україна»

Напряма «Із батьківської криниці»

**Від колиски до вічності:
Обрядовий світ села Липецьке Подільського району**

2025 рік

Автор краєзнавчо – дослідницької роботи:

Чендеш Іван Сергійович – учень 9 класу Липецького ліцею Подільської міської ради Подільського району Одеської області.

Керівник:

Крецул Любов Іллівна – вчитель математики та фізики Липецького ліцею Подільської міської ради Подільського району Одеської області; 097 386 5507.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Етапи та методи дослідження.....	5
2. Родинні обряди села Липецьке:	
2.1. Весілля – свято єднання двох родів:	
2.1.1. Підготовка до весілля. Сватання - «Pețit».....	6
2.1.2. Заручини та благословення - «Logodna».....	7
2.1.3. Викрадення Нареченої - «Furatul Miresei».....	7
2.1.4. Передвесільні приготування.....	9
2.1.5. Дівич-вечір - «Seara fetelor».....	10
2.1.6. Весільний день – «Нунта».....	11
2.1.7. Вінчання та весільна гостина.....	11
2.1.8. Післявесільні звичаї.....	12
2.2. Хрестини - благословення нового життя:	
2.2.1. Народження дитини: вірування і традиції.....	13
2.2.2. Вибір кумів і підготовка до хрестин.....	13
2.2.3. Обряд хрещення.....	14
2.2.4. Хрестильна гостина – «cumetria».....	14
2.2.5. Символіка та значення хрестин.....	15
2.3. Похорон – прощання та пам’ять поколінь:	
2.3.1. Передсмертні звичаї та приготування до похорону.....	15
2.3.2. Прощання та похоронна процесія.....	16
2.3.3. Поминальні обряди.....	16
2.3.4. Традиції поминання предків.....	17
2.3.5. Символіка похоронних обрядів.....	17
2.3.6. Пам’ять як духовна спадщина.....	18
3. Новизна дослідження	18
4. Висновки	19
Список використаних джерел	20
Додатки	21

«Din izvorul părinților bem puterea neamului»
(З батьківського джерела ми н'ємо силу нашого роду)

ВСТУП

У кожного народу є свої скарби, що не тьмяніють з роками. Це - звичаї, традиції, обряди, у яких закарбовано дух минулого, мудрість предків і непорушний зв'язок поколінь. Український народ зумів пронести крізь століття свою духовність, любов до рідної землі та віру в добро. Особливе місце серед народних традицій посідають родинні обряди - весілля, хрестини та похорон, які супроводжують людину від народження до останнього шляху.

Моє рідне село Липецьке, розташоване серед мальовничих полів Подільського району Одещини, зберегло в собі багато звичаїв давнини. Хоч сучасне життя змінює побут і світогляд людей, але старожили села й досі пам'ятають, як колись святкували весілля з триденним гулянням, як хрестили немовлят із молитвою й добрими побажаннями, як проводжали у вічність односельців із пошаною та піснею. Ця робота - спроба зберегти голос минулого, почути, як жили, святкували й плакали наші предки. У ній я використав спогади мешканців Липецького - Спинатій Марії Романівни (1939 р.н.), Гінкула Василя Михайловича (1936 р.н.),

Паладій Євгенії Харитонівни (1946 р.н.), **Скуртула Василя Мефодійовича** (1945 р.н.), Дем'янової Лідії Василівни (1967 р.н.), а також записи зі сільського музею.

Актуальність теми полягає в тому, що сьогодні, коли старі звичаї зникають або спрощуються, важливо встигнути їх зафіксувати й передати молодому поколінню. Народ без пам'яті про свої традиції втрачає своє коріння.

Мета дослідження - зібрати, описати та осмислити традиційні родинні обряди села Липецьке Подільського району, простежити їх зміни й роль у житті громади.

Завдання:

1. Провести опитування старожилів села та записати їхні спогади про родинні обряди.
2. Описати структуру, обрядові пісні, символи та предмети, що використовувалися під час весілля, хрестин і похорону.
3. Порівняти давні звичаї з сучасними обрядами.

4. Визначити роль цих обрядів у збереженні родинних і моральних цінностей громади.
5. Підготувати узагальнення для збереження культурної спадщини села.

1. ЕТАПИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження родинних обрядів у нашому селі я розпочав навесні 2025 року, коли у Липецькому після Великодніх свят почали сходитися односельці на подвір'ях, згадуючи давні часи. З цікавості до історії рідного краю я вирішив зібрати відомості про те, як у давнину у Липецькому святкували весілля, проводили хрестини й похорони, аби зафіксувати все це не лише у спогадах людей, а й на папері.

Підготовчий етап

Першим кроком стала робота в шкільному архіві та у краєзнавчому куточку Липецького ліцею, де зберігаються фотографії, вирізки зі старих газет, записи вчителів попередніх поколінь. Там я знайшов коротку довідку про традиції села, зроблену у 1980-х роках.

Після цього я склав питальник для дослідження:

1. Як проходило весілля у вашій молодості?
2. Які пісні співали на весіллі чи хрестинах?
3. Хто готувався до похорону, які звичаї дотримувалися?
4. Що сьогодні змінилося порівняно з колишніми обрядами?

Запитання були відкритими, щоб респонденти могли розповідати вільно, додаючи власні спогади, жарти, приказки чи навіть пісні.

Полевий етап

Полеове опитування я проводив у травні - червні 2025 року.

Інтерв'ю проводилися вдома у респондентів, на лавочках біля хат, у садках і навіть біля сільської криниці, яку селяни жартома називають «батьківською». Саме там найчастіше збираються люди поговорити про минуле.

Під час розмов я занотовував основні фрази, народні вислови, а також записував пісні.

Деякі старожили охоче демонстрували весільні рушники, старі фото, які я сфотографував і долучив до додатків роботи.

Аналітичний етап

Після збору матеріалів я систематизував отримані свідчення за трьома напрямками:

1. Весільні обряди (підготовка, сватання, весілля, післявесільні звичаї);
2. Хрестильні обряди (народження, вибір кумів, обряд у церкві, гостина);
3. Поховальні обряди (прощання, поминальні традиції, символіка).

Порівняння даних показало, що традиції нашого села поєднують у собі подільські елементи (зокрема в піснях і вбранні) та південнобессарабські (у звичаях «посвят» і «дарувань»).

Для узагальнення інформації я також використав літературу з бібліотеки Липецького ліцею.

Отримані дані стали основою для трьох головних розділів роботи, де описані обряди весілля, хрестин і похорону у селі Липецьке в минулому й теперішньому.

2. РОДИННІ ОБРЯДИ СЕЛА ЛИПЕЦЬКЕ

2.1. Весілля – свято єднання двох родів

2.1.1. Підготовка до весілля. Сватання

Село Липецьке, засноване переселенцями з Молдови наприкінці XVIII століття, зберегло чимало старовинних звичаїв. Найурочистішим серед них завжди було весілля - «nunta», як кажуть у нас по-молдавськи. Воно об'єднувало не лише двох молодих, а й два роди, дві великі громади.

«Весілля без села не буває», - казала мені Марія Романівна Спинатій (1939 р.н.) - «бо колись на весілля йшли всі, хто чув музику: і родичі, і сусіди, і ті, хто просто хотів повеселитися. Так було здавна - аби в хаті було чути пісню та сміх».

У давнину все починалося з сватання - «Pețit» . Сватів у селі обирали не випадково: то мали бути люди поважні, жартівливі й «щасливі в парі». Зазвичай ішли двоє чоловіків від нареченого, несучи пляшку вина, великий круглий хліб і вишитий рушник або молдавський пояс «brâu».

Як згадує Василь Михайлович Гінкул (1936 р.н.), «свати приходили вечором, коли корови вже вдома, і казали: *«Ми прийшли по воду, що у вашому колодязі, бо наш молодець спраглий»*. Якщо господарі радо зустрічали гостей, то сватання йшло на добре, а якщо ні - казали: *«Вода в нас мутна, ще не час пити»*».

Якщо дівчина погоджувалась, то виносила рушники або пояси й перев'язувала ними сватів. Цей момент вважається символом згоди. Потім усі сідали за стіл, куштували домашнє вино, сир, мамалигу, запечене м'ясо - без цього в Липецькому не обходиться жодна подія. Після першого застілля домовлялися про дату заручин.

2.1.2. Заручини та благословення

Заручини, або «Logodna», відбувалися через тиждень-два після сватання. Тоді молоді вже офіційно вважалися парою. До хати молодої приходили обидві родини, і священник або староста благословляв молодих і їхніх батьків. На стіл ставили хліб, пляшку червоного вина, дві свічки та тарілку з сіллю — символи добробуту і згоди.

Євгенія Харитонівна Паладій (1946 р.н.) згадувала:

«На заручинах батьки обмінювалися хлібом - це означало, що угода відбулася. А молоді стояли поруч і трималися за руки. Мати благословляла доньку, промовляючи: *«Сă vă iubiți, sorii, cum ne-am iubit noi»* — «любіться, діти, як ми любилися.»

Після «логодни» молоді починали готуватися до весілля, яке традиційно святкували восени — після збору врожаю. Це вважалось найсприятливішим часом, бо «Бог дав хліб, вино і гостей».

2.1.3. Викрадення нареченої (Furatul Miresei)

У селі Липецьке, як і в багатьох молдовських громадах Півдня України, поряд із традиційним сватанням і заручинами зберігся ще один колоритний звичай - «Furatul Miresei», тобто викрадення нареченої.

Цей обряд, колись серйозний і навіть ризикований, з часом перетворився на веселу гру, без якої тепер не обходиться жодне весілля.

Історичні витоки звичаю

Колись давно, як розповідала Марія Романівна, дівчата не завжди могли вийти заміж за того, кого любили. Батьки вирішували долю дітей, керуючись статками, землею

чи суспільним становищем. І тоді молоді, не бачачи іншого виходу, вдавалися до «викрадення».

«Не раз бувало, - казала баба Марія, - що хлопець приїде вночі з друзями, тихенько виведе дівчину з хати, а вранці всі вже знають: утєкла, значить - заміжня».

Такі випадки називали «*o fură*» - викрав її.

Причини бували різні: коли батьки були проти шлюбу, а молоді покохали одне одного щиро; щоб уникнути дорогого весілля, адже підготовка вимагала багато грошей; або через нерівність у статках - коли хлопець був бідніший за дівчину.

І хоча спершу родичі ображалися, згодом усе залагоджувалося. Адже, як казали в селі:

«*Ce e făcut cu dragoste, Dumnezeu binecuvântează.*» -

«Що зроблено з любов'ю, те Бог благословляє.»

Як відбувалося викрадення (Tradițional)

Традиційне викрадення зазвичай планувалося ретельно. Молодий разом із кількома друзями приходив пізно ввечері, коли дівчина залишалася сама або поверталася з роботи. Іноді все відбувалося під час якогось свята - коли люди гуляли й не звертали уваги на рух на вулиці.

Наречену швидко садовили на віз чи в бричку - і везли до хати молодого або до його родичів. Там дівчину зустрічали свічкою, хлібом і вином - «*ca să fie cu noroc și pace în casă*» - щоб у домі було щастя й мир.

Після цього викликали священника або йшли до церкви. Якщо дівчина не заперечувала, відразу вінчали.

Потім батькам нареченої повідомляли про подію. Зазвичай вони сердилися, але коли бачили, що донька не плаче, а усміхається - серце відтаювало.

Через день-два батьки молодого приходили до родини дівчини з вибаченнями й дарами: пляшкою вина, рушником, куркою, кільцем чи грошима. Це називалося «*împăcare*» - примирення.

Після цього обидві родини сідали за стіл, і з того моменту вважалося, що все владналося.

«Іноді, — усміхалася старенька Спинатій Марія, - з викрадення починалося найміцніше подружжя. Бо як украдеш із любов'ю, то вже ніхто не розлучить.»

Сучасне викрадення — гра і забава (Un joc la nuntă)

У наш час у селі Липецьке викрадення нареченої стало веселим елементом весілля — «*un joc*», тобто грою.

Під час святкування друзі або родичі нареченого, змовившись із нареченою, тихенько її «викрадають». Виносять із зали або ховають у сусідній кімнаті, іноді навіть везуть на вулицю, аби створити інтригу.

Коли наречений помічає, що його коханої нема, починаються жарти, сміх і «торги».

Тепер, щоб повернути наречену, молодий мусить заплатити викуп - *găscumpăgare*.

Викрадачі вимагають шампанське, гроші або жартівливе завдання: заспівати пісню, станцювати, прочитати вірш про любов.

Часто саме *papașul* - хрещений батько нареченого - бере участь у викупі. Він веде «переговори», сміється, торгується, і зрештою «купує» наречену назад.

Ця гра символізує випробування любові, додає святу радості й показує, що подружжя готове долати перешкоди разом.

Тепер ніхто не сприймає викрадення серйозно - це частина сценарію, який дарує весіллю молдавську щирість і веселий настрій.

Як кажуть у Липецькому:

«*Fără furatul miresei, nunta nu e nuntă!*» -

«*Без викрадення нареченої - то не весілля!*»

І справді, цей жартівливий звичай - мов яскрава пряжа у великому килимі молдовського весілля: він нагадує, що любов - сильніша за заборони, а щастя завжди знайде свій шлях.

2.1.4. Передвесільні приготування

Усе село знало, коли наближається весілля. У дворі молодої зводили великий намет із очерету чи тентів, бо гостей збиралося багато. Починали пекти короваї та «колачі», варити вино, готувати страви з баранини, голубці з виноградного листя, плацинди з сиром.

Головним символом весілля був коровай - великий круглий хліб, прикрашений пташками та колосками з тіста. Його місили жінки, «щасливі в шлюбi», у тиші, з молитвою. Коровайниці співали старовинних молдавських пісень, що збереглися донині:

«Foaie verde, grâu curat,

Mireasa s-a logodit,

Soarele i-a zâmbit,

Noroc mult i-a dăruit!»

(Зелений лист, чиста пшениця,

Наречена заручилася,

Сонце їй усміхнулося,

Щастя їй подарувало!)

Окрім короваю, готували весільні рушники та пояси, якими прикрашали ворота, ікони, а також руки молодих під час благословення. Молода разом із подругами вишивала весільну сорочку – «cămașă de mireasă» із білим або червоним орнаментом на рукавах.

2.1.5. Дівич-вечір - «seara fetelor»

Перед весіллям дівчата збиралися на дівич-вечір, який у Липецькому називають «дівич-вечір» або «seara fetelor». Це був сумно-веселий обряд прощання молодої з дівочтвом.

За спогадами Євгенії Харитонівни Паладій (1946 р.н.), «дівчата збиралися у хаті молодої, співали пісень, а мати благословляла доньку, розплітаючи їй косу. Потім усі танцювали, співали і плакали разом. Бо то не просто свято - то кінець одного життя і початок іншого».

У цей вечір співали молдавські весільні пісні, що й досі можна почути на селі:

«Mireaso, floare de măr,

Mă duc azi de la părinte,

În alt sat, la altă poartă,

Cu noroc și cu credință.»

(Наречена, яблуневий цвіт,

*Сьогодні йду від батьків,
В інше село, до іншої брами,
Зі щастям і вірою.)*

На кінець вечора мати дарувала дочці вишитий рушник і хустку - знак того, що вона тепер жінка, господиня, берегиня роду.

2.1.6. Весільний день - «Нунта»

Весілля у Липецькому завжди відзначали з великою помпою, на весь куток, а то й на усе село. Традиційно святкування починалося в суботу та тривало три дні. Місцеві казали: «*Нунта fără cântec e ca via fără vin*» - «Весілля без пісні - як життя без вина».

Зранку в хаті молодої збиралися родичі, подруги, свахи, музики. Біля воріт ставили зелену гілку - символ щастя і родючості, прикрашали її квітами, стрічками та шматочками червоної тканини. На воротах вішали вишитий рушник, щоб «злі очі не дивилися».

Зустріч молодого

Коли весільний поїзд вирушав із дому молодого, то попереду їхали музики, за ними - молодий із друзьбами. Йшли не мовчки: співали, жартували, вигукували примовки:

*«Наі, băieți, la mireasă,
Cu flori, cântec și povață!»*

*(Ходімо, хлопці, по наречену,
З квітами, піснею та порадою!)*

Біля двору молодої їх зустрічала «воротниця» - родичка, яка «продавала» наречену. Починалася весела гра: хлопці мусили «викупити» молоду - співами, танцями, подарунками. Інколи молодиця жартома «підсовувала» замість молодої іншу дівчину, поки дружби не впізнавали справжню.

Коли нарешті наречений входив до хати, усі разом ставали перед батьками.

Відбувалося благословення - найурочистіший момент весілля. Батьки молодих ставили перед дітьми хліб, ікони й свічки, хрестили їх і промовляли:

«Că vă iubiți și să trăiți în pace, ca două păsări sub același cer.»

(Любіться й живіть у мирі, як дві пташки під одним небом.)

Після благословення молодих вели до церкви - «la cununie».

2.1.7. Вінчання та весільна гостина

Вінчання відбувалося в сільській церкві, що стоїть посеред Липецького. Наречена приходила у білій вишитій сорочці, прикрашеній мережкою, з вінком із барвінку на голові. Після служби священник благословляв пару і подавав їм хліб-сіль. Музики зустрічали їх на порозі храму гучною мелодією, а діти обсипали молодих пшеницею, цукерками та дрібними монетами.

Далі весільна процесія вирушала до дому молодого, де вже чекав весільний стіл, накритий на подвір'ї. На ньому - усе, що може подарувати щедра молдавська кухня: мамалига, сир, плацинди, сармале (голубці), печене м'ясо, борщ, домашнє вино та ракія (водка).

Місце для молодих прикрашали вишитими рушниками й гілками винограду.

Коли гостей запрошували до столу, розпочиналася весільна гостина. Грали музики, співали пісні - по черзі українські й молдавські. Старші люди заводили традиційну молдавську «хору», у якій танцювало все село.

Особливою частиною вечора було розподілення короваю. Його розрізали на частини та роздавали гостям зі словами побажань:

«Să aveți parte de noroc și dragoste!» - «Щастя й любові вам!»

2.1.8. Післявесільні звичаї

На другий день після весілля відбувався обряд «розкриття голови» або «покривання молодої». Молода знімала вінок і вдягала хустку - символ того, що вона вже жінка. Цей обряд супроводжували піснями:

«Fata nu-i mai fată,

Azi e gospodină,

Cu năframă pe cap,

Și cu grijă de casă.»

(Дівчина вже не дівчина,

Сьогодні господиня,

У хустці на голові,

І з турботою про дім.)

Після цього молода господиня пригощала гостей стравами зі свого столу - плагиндами, сиром і вином, показуючи, що вже готова вести власне господарство. У понеділок відбувався «поминальний обід за дівочтвом» - своєрідне прощання з дівочими роками. Молоді йшли до річки або криниці, кидали у воду квіти й монети «на щастя», щоб життя було чистим, як вода.

Як розповідає Марія Романівна Спинатій, «то був дуже гарний звичай: і весело, і трохи сумно. Бо життя вже починалося інше - серйозне, родинне. Але все село раділо, бо народжувалася нова сім'я - то радість для громади».

2.2. Хрестини – благословення нового життя

Життя людини починається з дива - народження. У Липецькому це завжди було не просто подією для родини, а святом для всієї громади. Коли в хаті народжувалася дитина, казали:

«Că trăiască și să aducă noroc în casă!» - «Нехай живе й приносить щастя в дім!»

2.2.1. Народження дитини: вірування і традиції

У давнину пологи приймала баба-повитуха, яку в селі називали «*тоаșă*». Це була жінка шанована, з досвідом і «чистими руками», як казали. Вона приходила з рушником, свічкою, хусткою й шматком червоного полотна - «щоб дитина була під захистом».

Євгенія Харитонівна (1946 р.н.) згадувала: «Коли дитина народжувалася, повитуха казала: «*Vine ai venit, lumină din cer!*» - «Ласкаво просимо, світло з неба». Потім одразу клала немовля на вишиту пелюшку і хрестила його тричі над мискою з водою.»

Після пологів воду виливали під фруктове дерево - «щоб дитина росла така, як дерево: сильна й рясна». До хати кілька днів не пускали сторонніх, бо вірили, що «зла людина може наврочити».

На третій день приходили найближчі родичі й приносили дитині сіль, хліб і вино - символи життя, достатку та радості. Якщо народжувався хлопчик, то на порозі клали сокиру, а якщо дівчинка - гребінець, «щоб знала, що її доля - берегти дім».

2.2.2. Вибір кумів і підготовка до хрестин

Кумів у Липецькому обирали з особливою пошаною. Казали: *«Кум не просто родич, кум - це друг на все життя»*.

Зазвичай кумів було двоє - чоловік і жінка, або подружжя. Їх запрошували словами: *«Vrem să vă fim părinți de suflet pentru copilul nostru» - «Хочемо, щоб ви стали духовними батьками нашої дитини.»*

Якщо кум погоджувався, то на наступний день приносив до хати свічку, мило, рушник і сорочечку для немовляти - усе біле, як символ чистоти.

Куму доручали «купати дитину» вперше після хрещення - це вважалося великою честю.

Підготовка до хрестин тривала кілька днів. У хаті прибирали, на стіл ставили обрядові страви - мамалигу, сир, курячий бульйон, вареники, пироги. На почесному місці клали свічку та хрестик, які купували спеціально для дитини.

2.2.3. Обряд хрещення

Хрестини відбувалися, як правило, у неділю. Кум із кумою несли дитину до церкви, загорнуту у вишиту пелюшку. Позаду йшли батьки, родичі та близькі друзі.

У церкві священник проводив службу, занурював немовля у святу воду та давав йому ім'я. Імена часто вибирали за святцями - Іон, Марія, Васіле, Катерина, але іноді й на честь когось із предків.

Після служби кум тричі піднімав дитину догори, промовляючи:

«Să crești mare și sănătos, cu noroc și cu credință!» -

«Рости великим і здоровим, з вірою та щастям!»

Дитину повертали матері вже як «охрещену», і всі цілували її ручку чи ніжку - «на щастя».

2.2.4. Хрестильна гостина - «cumetria»

Після церкви родина влаштовувала гостину - «cumetria». Це був обов'язковий і дуже веселий обряд, адже кумівство вважалося святим зв'язком. Гостей збиралося багато - від десятка до півсотні. За столом звучали побажання, тости, пісні.

Серед найулюбленіших - давня молдавська хрестильна пісня, яку в Липецькому співають і сьогодні:

«Doarme, puișor, în brațe,
 Mama-ți cântă cu dulceață.
 Să crești mare și frumos,
 Ca un trandafir duios.»

*(Спи, малятко, на руках,
 Мати пісню шепче в снах.
 Рости гарним, як весна,
 Як троянда запашна.)*

Кум з кумою дарували дитині хрестик, пелюшку чи сорочечку, а мати вручала їм рушник і пляшку вина - «на згадку й на щастя».

Після вечері всі танцювали «хору», а під кінець кума «купала дитину» в мисці з водою, у якій лежали монетки, зерно, квіти й навіть кілька солодоців. Цю воду потім виливали під дерево - «щоб дитина росла, як те дерево - міцна, гожа й добра».

2.2.5. Символіка та значення хрестин

Хрестини в Липецькому - це не лише релігійний обряд, а й глибокий прояв народної духовності. Усе в ньому сповнене символіки: вода - життя; вогонь свічки - світло й віра; рушник - дорога долі; куми - духовна опора для дитини.

Як каже старожил Василь Михайлович Гінкул: «Коли в селі чути, що дитину хрестять, усі радіють, бо це означає, що життя триває. У нас кажуть: *«Cât sunt copii în sat, atâta e și bucurie»* - «Доки в селі є діти, доти є й радість.»

2.3. Похорон – прощання та пам'ять поколінь

Смерть у народній свідомості - це не кінець, а перехід у інший світ, де душа знаходить спокій. У Липецькому, як і в більшості молдавських сіл, похорон супроводжується багатьма обрядами, що символізують повагу до покійного, очищення й продовження роду.

Тут і сьогодні кажуть: *«Omul moare, dar fapta lui rămâne»* - «Людина помирає, але її добрі діла залишаються».

2.3.1. Передсмертні звичаї та приготування до похорону

Коли хтось важко хворів, то в селі збиралися родичі, сусіди, кликали священника - «попа» - для сповіді й причастя. Вважалося, що людина має «відійти з чистою душею».

Дем'янова Лідія Василівна (1967 р.н.) згадує:

«Як тільки бачили, що старий уже не підводиться, клали йому під голову свячений рушник і давали в руки свічку. Та свічка - щоб дорогу душі освітити.»

Після смерті тіло обмивали, одягали у чисту білу сорочку або вишиту сорочку, чоловікам клали чоботи, жінкам - хустку. На груди клали хрест і свічку.

У ногах ставили відро з водою і рушник - «щоб душа могла омитися перед дорогою».

У хаті закривали дзеркала, прибирали воду з відер, щоб «душа не затримувалася».

Біля голови ставили ікону й лампадку, що горіла до самого похорону.

2.3.2. Прощання та похоронна процесія

Протягом двох днів до хати приходили односельці «попрощатися». Хтось приносив рушник, хтось - свічку чи квіти. Жінки сідали біля покійного й плакали голосно, ритуально - «jale». Це був особливий вид співу, де кожна згадувала добрі справи небіжчика:

«Ai fost om de cinste,

De muncă și de suflet,

Dumnezeu să-ți dea

Lumină și odihnă!»

(Ти був людиною честі,

Праці й серця доброго,

Нехай Господь дасть тобі

Світло й спочинок!)

На третій день, після служби в церкві, розпочинався похорон. Попереду йшов священник із хрестом і кадилом, за ним - тіло на ношах, прикрите рушником і квітами.

Уздюж дороги жінки виходили на подвір'я зі свічками, хрестилися й казали:

«*Dumnezeu să-l ierte*» - «Бог його прости».

Після відспівування на цвинтарі труну опускали в землю, кожен кидав по жмені землі зі словами:

«Земле, прийми тіло, а Боже, прийми душу.»

2.3.3. Поминальні обряди

Після похорону всі поверталися до хати на «поминальний обід» - «*masa de pomană*».

На стіл ставили 9 або 12 страв - неодмінно кутю, борщ, мамалигу, рибу, узвар і вино.

Перед початком обіду священник молився за спокій душі, а потім усі пили по чарці вина за упокій.

Обов'язково дарували «поману» - рушники, носові хустки, шматки тканини, свічки - «за душу покійного». Ці речі передавали сусідам, кумам, односельцям.

У селі кажуть:

«*Cu cât dai mai mult, cu atât se bucură mai mult sufletul acolo sus.*»

(Чим більше поділишся, тим радісніше душі на небі.)

На дев'ятий і сороковий день родина знову збиралася на молитву. У ці дні роздавали хліб, свічки, а жінки пекли «*colaci de pomană*» - хлібці у формі кола, символ вічності.

Першу неділю після похорону називали «неділею пам'яті». Родичі приносили на могилу квіти, воду, лампадку, а біля хреста ставили келих вина й хліб.

2.3.4. Традиції поминання предків

У Липецькому збереглися давні звичаї весняного й осіннього поминання.

Найважливішим є «*Paștele Blajinilor*» - «Пасха для предків», яку відзначають після Великодня.

Того дня люди йдуть на кладовище, прибирають могили, прикрашають їх рушниками, приносять писанки, вино й хліб.

Після короткої молитви сідають поруч і діляться їжею:

«*Mâncăm și noi, și morții cu noi.*»

(Їмо ми - й померлі з нами.)

Цей обряд поєднує земне й небесне, живих і мертвих, нагадуючи: «Життя без пам'яті - мов дерево без коріння.»

2.3.5. Символіка похоронних обрядів

У кожному елементі похорону є глибокий зміст:

- Свічка - світло, яке веде душу до вічності.
- Вода - очищення.
- Хліб і рушник - подорожня пожива й дорога у потойбіччя.

Як говорив Василь Мефодійович Скуртул (1945 р.н.):

«Ми не боїмося смерті, бо знаємо, що душа не гине. Ми проводжаємо людину з честю, щоб і нас так провели.»

2.3.6. Пам'ять як духовна спадщина

Похоронні обряди в Липецькому - це не лише давня традиція, а й форма збереження поваги до роду. У них відображено християнську віру, молдавський символізм і українську щирість.

Кожен похорон - це водночас і урок для живих, бо він нагадує: усе минає, крім добрих справ і людської пам'яті.

«Поки в селі пам'ятають своїх померлих, доти живе село», - каже 86-річна жителька Марія Романівна, додаючи:

«Ми ходимо на цвинтар не сумувати, а дякувати. Бо хто має пам'ять - має життя.»

3. НОВИЗНА ДОСЛІДЖЕННЯ

Проведене дослідження дозволило виявити й систематизувати обрядову культуру мешканців села Липецьке, що вирізняється особливим поєднанням молдавських і українських традицій.

Хоча більшість населення села за походженням - молдовани, проте у звичаях, мові, піснях і символах відчутно український вплив. Саме ця взаємодія культур створила унікальний етнографічний феномен - «подільсько-молдавський обрядовий комплекс», який нині є частиною нематеріальної спадщини Одещини.

Новизна роботи полягає в тому, що:

1. Уперше зібрано усні свідчення старожилів села Липецьке (Спинатій М.Р., Паладій Є.Х., Скуртула В.М., Гінкула В.М.), які зберегли автентичні відомості про родинні обряди.

2. Виявлено спільні та відмінні риси між молдавськими і українськими звичаями у межах одного населеного пункту.
3. Описано сучасний стан побутових традицій - від стародавніх форм до їхніх сучасних переосмислень.
4. Зібрано матеріали, що можуть стати основою для створення шкільного етнографічного музею або тематичної експозиції «Родинні звичаї мого краю».
5. Дослідження має виховне значення - сприяє розвитку національної самосвідомості молоді, формуванню поваги до історії своєї громади.

4.ВИСНОВКИ

Родинна обрядовість села Липецьке - це жива тканина духовної культури, у якій віддзеркалюються головні етапи людського життя: народження, шлюб і смерть. Кожен із цих обрядів - своєрідний міст між поколіннями, адже в них закладено не лише релігійний, а й морально-світоглядний зміст.

Весілля - це свято єднання, радості, віри в нове життя. Воно поєднує у собі спів, музику, танці, символи родючості та добробуту.

Хрестини - це обряд очищення й благословення, коли громада приймає нову людину, а батьки та куми беруть на себе відповідальність за її духовне виховання.

Похорон - це прощання з тілом, але не з душею, бо пам'ять про померлого живе в серцях односельців, у молитвах, у щорічних поминаннях.

Ці три події - три кола життя, що символічно замикають шлях людини від народження до вічності. І в кожному колі звучать ті самі цінності: любов, сім'я, віра, праця, повага до роду.

Родинно-обрядова культура села Липецьке є скарбом нематеріальної культури, який потребує збереження й передання наступним поколінням. Адже саме в ній - історія народу, його душа й гідність.

Як сказала Марія Романівна: «Ми, може, й забудемо, як співати ті пісні, але поки пам'ятаємо, як жили наші батьки, доти ми не загубимо себе.»

Зібрані матеріали мають велике пізнавальне значення для:

- учнів і педагогів закладів освіти Одещини, які займаються етнографічними дослідженнями;
- фольклорних і культурно-просвітницьких гуртків;
- науковців, що вивчають побут молдавської громади України;
- усіх, хто цікавиться історією свого краю.

Робота може стати основою для створення шкільного музею «Моя Батьківщина - Україна», проведення фольклорних свят («Хрещення дитини», «Сватання», «Поминальна неділя») та виховних годин на тему «Звичаї мого села - душа мого народу».

Таким чином, дослідження показало, що в маленькому селі Липецьке, серед подільських пагорбів і виноградників, живе велика культура - культура пам'яті, шани та любові до життя.

Це село - мов крапля у великому морі української землі, але саме з таких крапель і народжується образ Батьківщини.

«Доки в Липецькому співають весільні пісні, хрестять дітей і поминають своїх померлих, доти живе Україна.»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пономарьов А.П. Українська етнографія.-К.,1994.
2. Спиридон Вангели Карте пентру тоць, Едитура «Луміна», Кишинэу,1972.
3. Victor Stepaniuc Statalitatea popurului moldovenesc, Chisinău,2005.

ДОДАТКИ

Додаток 1. Весільні пісні та примовки

1. «Hai, băieți, la mireasă» (виконується під час викупу нареченої)

Hai, băieți, la mireasă,

Cu flori, cântec și povață!

Azi în sat e bucurie —

Se unește-o gospodărie!

(Ходімо, хлопці, по наречену,

З квітами, піснею й порадою!

Сьогодні в селі велика радість —

Народжується нова сім'я!)

2. «Пісня благословення молодих» (співають перед вінчанням)

Мати сина благословляє,

Сльоза ясна їй щоку вкриває,

І каже тихо: «Живи в любові,

Щоб не зів'яли твої обіти.»

3. «Хора весільна» (традиційний молдавський танець)

Joacă lumea, joacă satul,

Cu mireasa și cu mirii,

Să trăiască-n sănătate,

Ca doi pomi în floare vie!

(Танцює світ, танцює село,

З молодими у вінку,

Хай живуть у злагоді,

Як два дерева в цвіту!)

Додаток 2. Хрестильні пісні та колискові

1. «Doarme, puișor, în brațe»

Doarme, puișor, în brațe,
 Mama-ți cântă cu dulceață.
 Să crești mare și frumos,
 Ca un trandafir duios.

*(Спи, малятко, на руках,
 Мати пісню шепче в снах.
 Рости гарним, як весна,
 Як троянда запашна.)*

2. «Хрестильна побажальна пісня»

Хрестися, дитинко, в Божій водиці,
 Нехай ангел твій завжди усміхнеться.
 Ростеш — то в радості, спиш — то в любові,
 А серце твоє хай буде готове.

Додаток 3. Похоронні співи («jale»)

Ai fost om de cinste,
 De muncă și de suflet,
 Dumnezeu să-ți dea
 Lumină și odihnă!
*(Ти був людиною честі,
 Праці й серця доброго,
 Нехай Господь дасть тобі
 Світло й спочинок!)*

Drum bun, omule drag,
 Pe calea cea lungă,
 Să-ți fie ușoară
 Povara și umbra.
*(Щасливої дороги, люба людино,
 На путь далеку й довгу,
 Хай буде тобі легко
 І тінь хай не торкнется серця твого.)*

Додаток 4. Фото

Фото 1. Весілля Марії Романівни Спинатій (1961р.)

Фото 2. Весілля Марії Романівни Спинатій (1961р.)

Фото 3. Весілля Євгенії Романівни Сербул (1963р.)

Фото 4. Весілля Володимира Романовича Тінкован (1969р.)

Фото 5. Весілля Павла Романовича Тінкован (1969р.)

Фото 6. Весілля Федора Олексійовича Унтілова (1956р.)

Фото 7-8. Вишитий та витканий рушники Марією Романівною Спинатій

Фото 9. Сучасний весільний рушник (зберігається в Липецькому ліцеї)

Фото 10. Похорони Романа Яковича Тінкован (1979р.)

Фото 11. Похоронна процесія (с.Липецьке,1979р.)

Фото 12. Проводи (с.Липецьке,1982р.)

Фото 13. Проводи (с.Липецьке,2002р.)

Фото 14.Обряд захисту дитини від впливу злих сил і духів

Фото 15. Обряд «Миропомазання»

Фото 16. Читання молитви –
Символ віри

Фото 17. Обряд занурення у воду

Фото 18. Обряд дарування

Фото 19. Квіти для кумів

Фото 20-21. Обряд «Вводи́ни» (Молитва над ма́тір'ю дитини)